

Sygn. akt VII U 1294/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2021 r.

**Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych**

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Gąsior

Protokolant Diana Puczkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 kwietnia 2021 r. w Warszawie

sprawy W. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania W. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 21 lipca 2020 roku znak: (...)

1. zmienia zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 21 lipca 2020 roku znak: (...) w ten sposób, że zobowiązuje W. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od czerwca 2017 roku do maja 2020 r. w kwocie 81.913,00 zł,

2. oddala odwołanie w pozostałym zakresie.

SSO Renata Gąsior

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzją z dnia 21 lipca 2020 r., znak: (...), zobowiązał ubezpieczonego W. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. w wysokości 118.132,95 zł przysługujących H. D. z tytułu emerytury i dodatku pielęgnacyjnego (decyzja ZUS z dnia 21 lipca 2020 r., znak: (...)) - nienumerowana karta aktu organu rentowego nr (...).

W dniu 25 sierpnia 2020 r. ubezpieczony **W. D.** złożył odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 21 lipca 2020 r., znak: (...), domagając się jej zmiany poprzez odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. w wysokości 118.132,95 zł. W uzasadnieniu swego stanowiska wskazał, że jego matka H. D. zmarła w dniu 28 grudnia 2015 r. W miesiącu styczniu 2016 r. zakład pogrzebowy, który organizował pochówek jego matki złożył w organie rentowym akt zgonu wraz z całą dokumentacją niezbędną do wypłaty zasiłku pogrzebowego. W dniu 8 lutego 2016 r. organ rentowy przełał na konto zakładu pogrzebowego kwotę 4.000,00 zł tytułem wypłaconego zasiłku pogrzebowego, a tym samym od tego momentu Zakład posiadał wiedzę na temat śmierci świadczeniobiorcy. Podniósł, że nie może zwrócić wyżej wymienionej kwoty, gdyż rachunek, na który została przekazana kwota jest rachunkiem wspólnym, prowadzonym dla niego i jego matki. Na rachunku tym posiada środki pieniężne w kwocie 260.000,00 zł, które systematycznie wypłaca. Odwołujący nadmienił także, że nie miał wiedzy na temat wysokości emerytury swojej matki, gdyż nie otrzymywał wyciągów z banku i nie wiedział,

jakie operacje bankowe są na nim wykonywane. Podniósł także, że od momentu wypłaty zasiłku pogrzebowego pozostawał w przeświadczeniu, że organ rentowy wie o śmierci jego matki w związku, z czym przyjął, że wszelkie sprawy formalne, w tym związane z wypłatą świadczenia emerytalnego zostały zamknięte. Dodał, że nie może ponosić odpowiedzialności za błędy pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, którzy wypłacali świadczenie mimo wiedzy na temat śmierci świadczeniobiorcy. W związku z powyższym, zwrócił się o zmianę zaskarżonej decyzji i odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z tytułu emerytury i dodatku pielęgnacyjnego w wysokości 118.132,95 zł (odwołanie z dnia 25 sierpnia 2020 r. k. 3 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 28 września 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...)

Oddział w W., wniósł o jego oddalenie, wskazując, że zaskarżona decyzja jest prawnie i faktycznie uzasadniona. Organ rentowy wskazał, że w dniu 28 grudnia 2015 r. zmarła H. D., matka odwołującego W. D., która była uprawniona do emerytury i dodatku pielęgnacyjnego, które Zakład wypłacał w terminie do pierwszego dnia każdego miesiąca na wspólne konto zmarłej i wnioskodawcy. Nadmieniał, że pomimo otrzymania informacji o zgonie świadczeniobiorcy, nie wstrzymał wypłaty świadczeń od miesiąca stycznia 2016 r., realizując je do maja 2020 r. W ocenie organu rentowego, wypłata nienależnych świadczeń na rachunek należący także do ubezpieczonego jest równoznaczna z wypłaceniem świadczenia innej osobie w rozumieniu art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i na posiadacza rachunku ciąży obowiązek jego zwrotu. Dlatego też zaskarżoną decyzją Zakład zobowiązał odwołującego do zwrotu świadczeń za w/w okres czasu w łącznej kwocie 118.132,95 zł. Organ rentowy dodał także, że art. 138 ust. 3 został wprowadzony do ustawy w celu umożliwienia dochodzenia zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia bez konieczności występowania na drogę postępowania cywilnego (bezpodstawne wzbogacenie), a świadczenie wypłacone osobie nieuprawnionej jest jedynie traktowane na równi ze świadczeniem nienależnie pobranym przez świadczeniobiorcę. W ocenie Zakładu wykładnia systemowa i funkcjonalna tego przepisu prowadzi do wniosku, iż w takim przypadku nie ma zastosowania regulacja zawarta w ust. 4 art. 138 ustawy, dotycząca osób uprawnionych do świadczeń. Na tej podstawie organ rentowy stwierdził, że zaskarżona decyzja jest zasadna, natomiast odwołanie winno podlegać oddaleniu (odpowiedź na odwołanie z dnia 28 września 2020 r. k. 8 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

H. D., urodzona w dniu (...) od dnia 1 października 1990 r. była uprawniona do emerytury i dodatku pielęgnacyjnego. W latach 1991-2011 łączna wysokość świadczenia była przeliczana i waloryzowana, na dzień 1 marca 2011 r. wysokość świadczenia do wypłaty wynosiła 1.917,71 zł. Świadczenie było wypłacane na rachunek bankowy H. D. prowadzony w Banku (...) o numerze: (...). Rachunek ten był rachunkiem wspólnym H. D. i jej syna W. D. (wniosek o emeryturę z 17 października 1990 r. k. 1-2, decyzja ZUS z dnia 1 stycznia 1991 r. i nast. z dnia 1 stycznia 1992 r., z dnia 1 marca 1992 r., z dnia 21 sierpnia 1996 r., z dnia 23 maja 2000 r., z dnia 21 lutego 2001 r., z dnia 23 maja 2001 r., z dnia 18 maja 2002 r., z dnia 2 stycznia 2003 r., z dnia 1 marca 2004 r., z dnia 20 kwietnia 2004 r., z dnia 1 marca 2005 r., z dnia 1 marca 2006 r., z dnia 1 marca 2008 r., z dnia 1 marca 2009 r., z dnia 1 marca 2010 r. i z dnia 1 marca 2011 r. dyspozycja o przekazywaniu emerytury na rachunek bankowy, pismo z Banku (...) z dnia 15 czerwca 2020 r., prowadzenie rachunku bankowego oraz wypłaty emerytury na rachunek bankowy – nienumerowane karty akt organu rentowego nr (...)).

H. D. zmarła w dniu 28 grudnia 2015 r. Do września 2015 r. zamieszkiwała sama w mieszkaniu położonym przy ul. (...) w W.. Rachunek, na który przekazywana była jej emerytura wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym został przez nią założony w latach 80, początkowo W. D. miał upoważnienie do tego rachunku, a następnie stał się jego współwłaścicielem. Do tego konta wyrobiona była karta debetowa, która umożliwiała pobranie środków pieniężnych do wysokości 1.000,00 zł miesięcznie, a następnie w kolejnym miesiącu debet był wyrównywany. We wrześniu 2015 r. H. D. sprzedała swoje mieszkanie i zamieszkała wraz z synem oraz w lokalu położonym w W. przy ul. (...). Ubezpieczony pobierał pieniądze z Oddziału Banku (...) na U., a po przeprowadzce do Z. oraz Oddziału Banku w Z. przy ul. (...). Z kolei z bankomatu korzystała jego partnerka, która wypłacała środki pieniężne z konta H. D., jeżeli takie środki na tym koncie się znajdowały. Ubezpieczony nie otrzymywał wyciągów bankowych z wykazem operacji. Już po śmierci matki, w dniu 6 maja 2016 r. odwołujący sprawdził saldo konta i za wydruk wysokości salda uiścił opłatę. Na ten dzień saldo konta wynosiło 5.494,15 zł. Swoją emeryturę odwołujący otrzymywał zawsze do rąk własnych od listonosza. Po śmierci matki

zgłosił ten fakt do Banku. Konto o numerze: (...) zostało zlikwidowane w 2021 r. (zestawienie operacji bankowych k. 51-60, zeznania odwołującego k. 64-66 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. dowiedział się o śmierci H. D. w dniu 20 stycznia 2016 r., kiedy wpłynął wniosek syna zmarłej W. D. o wypłatę zasiłku pogrzebowego wraz z załączonym do niego aktem zgonu. W dniu 8 lutego 2016 r. organ rentowy przełał na konto zakładu pogrzebowego kwotę 4.000,00 zł tytułem wypłaconego zasiłku pogrzebowego (wniosek z dnia 20 stycznia 2016 r. k. 4, przelew k.5, odpis skrócony aktu zgonu – nienumerowana karta akt organu rentowego nr (...)).

Pismem z dnia 20 maja 2020 r. organ rentowy zwrócił się do (...) Banku (...) S.A. w W. o zwrot kwoty 118.132,95 zł przekazanej na numer rachunku bankowego, prowadzonego dla H. D. w okresie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. Pismem z 9 czerwca 2020 r. Bank (...) S.A. Centrum (...) Oddział w P. wyjaśnił, że współposiadaczem rachunku oszczędnościowo - rozliczeniowego, na który wpłynęło świadczenie jest jej syn W. D.. Ponadto Bank wskazał, że nie może zwrócić tego świadczenia powołując się na przepisy art. 55 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 57 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 432 ze zm.) (pismo z dnia 20 maja 2020 r. i z dnia 9 czerwca 2020 r. – nienumerowane karty akt organu rentowego nr (...)). W okresie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. ZUS (...) Oddział w W. przekazywał na rachunek o nr: (...) emeryturę w wysokości ok. 2.200,00 zł. W okresie stycznia 2016 r. do dnia czerwca 2020 r. kwoty emerytury H. D. w całości były wypłacane przez jej syna w bankomacie kilka dni po tym, jak świadczenie wpłynęło na konto (zestawienie operacji za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. k. 51-60 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzją z dnia 21 lipca 2020 r., znak: (...), zobowiązał ubezpieczonego W. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. w wysokości 118.132,95 zł przysługujących H. D. z tytułu emerytury i dodatku pielęgnacyjnego. Od w/w decyzji, W. D. złożył odwołanie, inicjując tym samym niniejsze postępowanie (decyzja ZUS z 21 lipca 2020 r., znak: (...) - nienumerowana karta akt organu rentowego nr (...), odwołanie z dnia 25 sierpnia 2020 r. k. 3 a.s.).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dowodów z dokumentów zawartych w aktach niniejszej sprawy, jak również w aktach emerytalno- rentowych. Zdaniem Sądu dokumenty, w zakresie w jakim Sąd Okręgowy oparł na nich swoje ustalenia, są wiarygodne, wzajemnie się uzupełniają i tworzą spójny stan faktyczny. Dokumenty te nie były przez strony sporu kwestionowane w zakresie ich autentyczności i zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy, a zatem wynikające z nich okoliczności należało uznać za bezsporne i mające wysoki walor dowodowy.

Zeznaniom odwołującego, Sąd dał wiarę tylko w zakresie, w jakim pokrywały się one z dokumentacją załączoną do akt sprawy.

Sąd nie uwzględnił natomiast twierdzeń odwołującego odnośnie tego, że pozostawał on w przeświadczeniu, że środki znajdujące się na koncie jego matki H. D. pochodzą ze sprzedaży mieszkania we wrześniu 2015 r. bądź z tytułu bliżej nieokreślonej spłaty pożyczki jakiej miała udzielić matka odwołującego nieznanemu mu koleżance. Jak wynika bowiem z zestawienia operacji za okres 07.02.2016 r. – 02.08.2017 r. k. 52v a.s., w dniu 6 maja 2016 r. odwołujący uiścił opłatę w wysokości 1,99 zł na rzecz banku za wydruk wysokości salda. Oznacza to, że najdalej w tej dacie miał świadomość, że na rachunku bankowym znajduje się jedynie kwota 5.494,15 zł. Nie ma zatem podstaw do twierdzenia, że nie wiedział ile pieniędzy znajduje się na koncie. Pomimo świadomości co stanu konta, nadal przez kolejne lata regularnie wypłacał pieniądze z banku, co dobitnie potwierdza, że wiedział lub mógł bez najmniejszego problemu ustalić, że konto jest zasilane wpływami z ZUS z tytułu emerytury jego zmarłej matki. W tym więc zakresie, zeznania odwołującego co do jego braku wiedzy na temat salda konta oraz wpływu na konto emerytury matki nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie W. D. od decyzji organu rentowego z dnia 21 lipca 2020 r., znak: (...) zasługiwało jedynie na częściowe uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 291 ze zm.), prawo do świadczeń ustaje: ze śmiercią osoby uprawnionej. Stosownie zaś do treści art. 136 ust. 1 ww. ustawy, w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. Z kolei w ustępie 2 cyt. przepisu postanowiono, że osoby wymienione w ust. 1 mają prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia, nieukończzonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła. Zgodnie zaś z ust. 3 art. 136 ww. ustawy roszczenia o wypłatę świadczeń, o których mowa w ust. 1, wygasają po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały, chyba że przed upływem tego okresu zgłoszony zostanie wniosek o dalsze prowadzenie postępowania.

Natomiast w art. 138 ust. 1 powołanej ustawy ustawodawca przewidział, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu, przy czym zgodnie z treścią ustępu 2 tego artykułu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Zgodnie z treścią ust. 3 powołanego wyżej przepisu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

W rozpatrywanej sprawie przedmiotem sporu jest zwrot nienależnie pobranego świadczenia z tytułu emerytury przysługującej H. D. za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. w wysokości 118.132,95 zł, w oparciu o art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Matka odwołującego, która przed śmiercią była uprawniona do świadczenia emerytalnego, a także dodatku pielęgnacyjnego, zmarła w dniu 28 grudnia 2015 r., natomiast organ rentowy od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 maja 2020 r. przekazywał świadczenie na wspólny rachunek bankowy zmarłej i wnioskodawcy. A zatem odwołujący pobrał, już po śmierci swojej matki, jako osoba niewskazana w decyzji ZUS nienależne świadczenie, przesłane przez Zakład na rzecz H. D.. Z treści art. 51a pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 432 z późn. zm.) wynika, że każdy ze współposiadaczy rachunku może dysponować samodzielnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku, a więc nie wyłączając kwot wpłaconych na ten rachunek przez organ rentowy za okres następujący po śmierci jednego ze współposiadaczy rachunku.

Zasady zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w takiej sytuacji reguluje przepis art. 138 ust. 3 w zw. z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 291 z późn. zm.) stanowiąc, że obowiązek zwrotu ciąży na osobie, której świadczenie wypłacono, a zatem na współposiadaczu rachunku (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 2 sierpnia 2017 r., III AUa 35/17). Z uwagi na powyższe stwierdzić zatem należy, że mimo śmierci jednego ze współposiadaczy rachunku wspólnego, nie traci on charakteru rachunku wspólnego, choć jego posiadaczem jest tylko jedna osoba. Bez wątpliwości należało zatem uznać, że po śmierci H. D., rachunek, na który ZUS przelewał jej świadczenie emerytalne, nadal należało traktować jako rachunek wspólny, którego współposiadaczem był W. D..

Zgodnie z art. 138 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 291 z późn. zm.) nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących

ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

W związku z powyższym, Sąd w swoim wyroku zobowiązał odwołującego do zwrotu pobranych emerytur zmarłej H. D. za okres 3 lat wstecz licząc od ostatniej nienależnie przelanej emerytury tj. za okres od maja 2020 r. do czerwca 2017 r., zgodnie z dokładnym wykazem przelanych kwot przedstawionych przez ZUS w piśmie procesowym z dnia 7 grudnia 2020 r. (k. 23-24 a.s.), które jednocześnie zgodne są z kwotami przedstawionymi przez odwołującego na wciągach bankowych złożonych do akt sprawy (k. 51-60).

Na marginesie podkreślić należy, że nie ma w przypadku odwołującego zastosowania okres 12 miesięcy, o którym mowa w powołanym powyżej art. 138 ust. 4 ponieważ przepis ten miałby zastosowanie do matki odwołującego H. D. jako osoby uprawnionej do świadczenia, w przypadku gdyby powiadomiła organ o przyczynach powodujących ustanie prawa do świadczenia, a mimo to było jej ono nadal wypłacane.

Podkreślić też należy, że ubezpieczony jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia po śmierci H. D., albowiem to on jest współposiadaczem konta, natomiast bez znaczenia pozostaje okoliczność, kto we wskazanym powyżej okresie czasu faktycznie wypłacił pieniądze (nienależnie pobraną emeryturę) z rachunku bankowego. Bez znaczenia pozostaje więc, czy był to odwołujący, czy jego partnerka H. B..

Odwołujący, zaraz po śmierci matki mógł złożyć w Banku stosowną dyspozycję, zmierzającą do zablokowania karty, bądź poczynić inne zastrzeżenia, uniemożliwiające wypłatę pieniędzy z konta bądź w ogóle zlikwidować ten rachunek i powiadomić o tym organ rentowy. Tym bardziej, że swoje świadczenie emerytalne odwołujący otrzymuje do rąk własnych od listonosza w formie gotówki i nie wpływa ono na w/w rachunek bankowy. Z historii operacji nie wynika także, aby odwołujący zasilał to konto jakimikolwiek własnymi środkami pieniężnymi, które następnie wypłacałby z bankomatu. Jednocześnie jak wynika z zestawienia operacji bankowych, prawie każda z wypłat była dokonywana na kilka dni po zasileniu konta przez ZUS kwotą emerytury zmarłej, a środki pieniężne były wypłacane w kwotach odpowiadających wysokości tego świadczenia. Mając na uwadze powyższe, Sąd doszedł do przekonania, że odwołujący miał świadomość tego skąd pochodzą wpływy dokonywane na to konto i regularnie wypłacał te środki z bankomatu po upływie ok. 1 do 3 dni od dnia zaksięgowania przelewu emerytury na rachunku bankowym.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał W. D. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres trzech lat tj. za okres od czerwca 2017 r. do maja 2020 r. w kwocie 81.913,00 zł, o czym orzekł w punkcie 1 sentencji wyroku. W pozostałym zaś zakresie odwołanie podlegało oddaleniu na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. (punkt 2 wyroku).

SSO Renata Gąsior

ZARZĄDZENIE

(...)